

విష్వదాగరిసంతానముచూచి) కన్యూడియ్యెను

నిమేయమునకాయరిములు గాం- మోచించిన

మా యోచనలకు పృథ్వీకేకముగ బాలరా

యమునాదే ప్రపంచమును విడినాసిన

శ్రీ హిలి శాకటముక మోహికర్ష

గారిహారలక్షణముల యొక్క జ్ఞాప

కాముగ నీ పుష్కరిమును వారి

పేర నంకితి మొక్క

చున్నాడను

శ్రీ

శ్లో॥

చక్రభరితావు.

విద్యావనము.

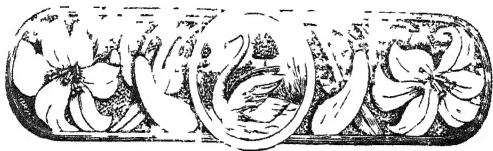
—:—

కొంతకాలము క్రిందట, సహీఫా, జమానా, యను మాసపత్రికలయందు
 దీని యూరొసమును గూర్చి కొంత విచారముగ వాఱియబడిన చాక్రవర్తి
 విషయములను జూచి, వాని నొకవ్యాసరూపమున నుచ యాంధ్రభాష
 కలలో నెద్దానియందైనఁ బ్రకటింపఁదలంచి తీరక కలిగినప్పు డెల్లము కొంత
 సుగ వ్రాయుటఁ గొన్ని దినములకు పూర్తికేసితిని గాని పూర్తియైన పీఠిక
 నామిత్రులును, మాకార్యస్థానమున శిరస్తాదారులును నగు ప.రా. బ్రహ్మం
 దం నృసింహారావుగారు “సశేషముగఁ బత్రికలలోఁ బ్రకటితమగుటకంటె
 కొంచెము విఫలముగనున్న వ్యాసము గాన నొక చిన్నిపుస్తకరూపమున
 నుంచుటయుక్త”మను సభిప్రాయ మిచ్చుటచే నట్లే యొనరించితిని. ఇంకలి
 లోపములను క్షమించుటకు భాషానిదులగు పెద్దలు ప్రార్థితులు.

వడ్డేపల్లి,
 ఆంధ్రాకర్త ఆఫీసు.

వెంకట విధేయుఁడు,
 కొంకణి చక్రధరరావు.

22-4-12.

మ యూ రా స న ము

“తల్లు” యనునది పారసీభాష యందు కూర్చొనుట కుపయోగింపఁబడు “కుర్చీ” యనుపదమునకు సమానార్థక మగు వాక్యము; గాని యే యేస్వరూపలక్షణములను గలిగి యున్న యాసము “తల్లు” అనుపదమునకు లక్ష్యముగఁ జూడఁ బడు చున్నచో యాస్వరూపలక్షణములు “కుర్చీ” యని వాడఁబడు నాసనమునకు లే కుండుటచే నిష్పడు కూర్చుండుభాగ మెట్లుఁ జూచినను సమానములగు పొడవు వెడల్పులును, నాలుగుకాళ్లును గలిగి దాదాపు ఖట్వరూపమును బోలినదిగ నున్నదానినే “తల్లు” అని పిలుచు చున్నారు.

ఇది సర్వ సాధారణముగ నందఱుచే వాడఁబడు చున్న “తల్లు” అనుపదముయొక్క వివరణము; గాని యీశబ్దముయొక్క పత్యేకార్థము రాచకార్యములను నిర్వర్తించుట కై యొకరాజ్యమును బాలించెడి రాజుచే నధిష్ఠింపఁ బడి యుండెడి గూసనముపట్ల వర్తింపు చున్నది. ఈరాజాధిష్ఠిత మగు తల్లు యొక్క రూపలక్షణములుగూడ దాదాపుగఁ జూచఁ జెప్పఁబడిన తల్లునే పోలి యుండును గాని యిది సామాన్యము లగు తల్లులకంటె మిక్కిలి యలంకారముగలవిగాను బరిమాణమునందు కొంచెము తక్కువగాను గుండి యా నాకొనట కను వగు గట్ల వెనుక కట్టుక “తక్కియ” (దం

డు) అనునై భాగము నీడల మ్మ చున్నదానినొనగుపడుచు శిల్పకళా
చారిత్రయంతయును, మూల్యవంతయును నె మెరియుచుండెడి యొకభత్ర)

ఈ తల్లు రాజచిహ్నములలో మిక్కిలి యావశ్యక మైనదిగఁ బరిగ
ణింపఁబడుచున్నది దీనికి పితారోహణ మను పేరటి మహోత్సవ మొకటి
సంబంధించి యుండును. ఏకార్యసృష్టానానంతరము రాజు తానొక స్వాతం
త్ర్యపదవి నంది నిజాధికారమును యధ విధిగ నెరవేర్చుకొని గలవాఁడగునో
యదియే యామహోత్సవము పీతాధిరోహణము ననుసరించి దానికి తుల్య
మగు యావశ్యముగ భావించెడి మఱియొక కర్తృగూడ గలదు. దీని కిరీట
ధారణోత్సవ మనియును లేక మకుటధారణోత్సవ మనియును జెప్పెను
ఈ రెంటికిని బ్రధమము పండియుఁ బరస్పరసంబంధము గలిగి యుండు
టచె వీటిలో నేపదమును జెప్పిన నాశబ్దమునం దీకార్యములు రెండును
మిడి యున్నట్లు సాధారణముగ భావింపఁబడుచుండును గాని యిచ్చట కిరీ
టమును గుఱించివర్ణించుట మా యా వ్యాసము యొక్క యుద్దేశము గాదు
కావున దానిని గుఱించి యింక నింతకంటె నధికముగ ప్రాయశః తల్లుయొక్క
యుత్పత్తికి సంబంధించిన కొన్ని చారిత్రక విషయములను మాత్రము పేవరించి
యాపిమట ముఖ్యవిషయమును మరలెదము

తల్లు యొక్క యారంభము 'జమ్నీదు' అను రాజునుండి పుట్టిన
దనియును, నతని కిదియేగాక మఱికొన్ని మాతననిర్మాణములును గావించి నగౌ
రవముకూడా కల దనియును, నాతని తన తల్లును వివిధములును బహుమూ
ల్యవంతులును నగు రత్న సంపదములచే మిగుల సుందరముగ నలంకరిం
చి బ్యోతిష్కలమభిషా)యమితో నొక శుభలగ్న మేర్పాటు గావించు
కొని యాసమయమునం దాగద్దయ నిధిష్ఠించె ననియును, మఱియు చామ
నాత్మంతోపనూచకముగ నొక గొప్పయుత్సవ మొనరించె ననియును

“మాజునుల్లాసీ” యనుచారిశ్రమనందు వ్రాయఁబడియున్నది. కాలవిపర్యయ మనుదాసఁగెఁ బారశీకరాజ్యపీఠము జమ్మిదునుండఁ లాగుకొఁ బడినయనంత రియు దానిపయి మఱికొందఱు రాజు లధిష్ఠించి ప్రభుత్వి మునరిందు చున్నపుడు వారు నయితము జమ్మిదు యొక్క యాచూతనరిచనను మిక్కిలి గౌరవదృష్టితోఁ జూచిరి. సామాన్యముగ నీప్రపంచమునం దొకానొక బుద్ధి మంతుఁ డేదేని యొకపదార్థమునత్పత్తి చేసి సోపగనే యాతనికి పిచ్చుట నాపదార్థమునం దొక కొన్నిమార్పు లగు చుండుట లోకీధర్మముగ నున్నది. కావున నిట్లే జమ్మిదుచే నిర్మాణము గావించఁ బడిన తల్లుయందుఁ గూడ “ఘరీదూక్” యను వికాలకీర్తయునుఁ డగు నొక వారశీకపురాజు కొన్ని యావశ్యకములగు సవరణలు గావించి దానిని మిగుల సౌందర్యయుతముగఁ జేయుటే గాక యువ్వకోజాకృతిగఁ గావించి యమూల్యము లగు రత్నముల తోడను వెండిబంగారులతోడను బలువిధములఁ జిత్రించి దాదాపుగ నిదియు నొక నూతనకల్పనమే యని భావించఁ బడఁ దగి నట్లుగ మూర్ఛివైచెను. ఈఘరీదూక్ యొక్క తల్లును గుఱించి యున్నట్లు లనేకవిధముల వర్ణించి యున్నారు, గాని మేము వాని నన్నిటిని వదలి దాని మూల్యక్రమము నిం చుమించుగాఁ బెలుసుకొనుట కై యాతల్లుచుట్టు వేయిబంగారుపుగుండ్లు బంతులవలె వ్రేలాడు చుండఁ ననియును, వానిలోఁ బ్రతి బంతియు నై దువందల ముష్కము లనఁగా రెండువందల తులముల తూనికె కలిగి యుం డె ననియును మాత్రము చెప్పినఁ జాలు నని తలంచెదము.

ఈ ఘరీదూక్ తల్లు యొక్క ప్రతిబింబమును దృష్టిపథమునం దిడు కొని చూచు చున్న మనహృదయముల కొక “ప్రాచీన కాలముననే గాక ప్రస్తుత కాలమునఁ గూడ నిట్టి యతివిచిత్రమును, నమూల్యమును నగు తల్లుకు సరి బోల్చి చెప్పందగు నట్టి తల్లు మఱియొకటి లేకుండ నోపు” నని తోచవలయును. గాని తోడనే మనవిజానభావము దేని ప్రతిబింబవిక్షిప్తమున

నీ ఫరీదూక్ అట్లు యింట్లోగౌరవోద్దేశ చుంతయు నిరసన మీ “ఇది(మయూరాననము) “పరీదూక్” అట్లు కేవలము సున నైనను దీనిపోవం జాల” దని తక్షణమే చెప్పి సాహసించెద మో యట్టి మయూరాననము యొక్క మనోగౌరవస్వరూపము మనహృచ్చక్షువుల కెదురుగా దెచ్చి నివేదించు చున్నది. ఈ తట్టుతావున (మయూరాననము) ఏమహామహుని ముద్వేషియనిర్మాణ చాతుర్యరిమకు భూలోక మంతలి ముచ్చితరచనలలోని కెల్ల నాయకమణి నాఁ జేర్కొనం బడు చున్న తాజ్ (హాల్ ప) బలసాక్ష్యముగ నున్నదో యట్టి మొగలురాజవంశోత్పన్నుఁడును, భరతిఖండసామ్రాజ్యమునకు సార్వభౌముఁడును నగు షాహజహానుచక్రివర్తిచే జేయింపఁ బడినది గాన నిది ఫరీదూక్ తట్టుకంటెను మించి యున్న దని చెప్పుటకు మన కేయభ్యంతరము నుండఁ జాలదు నాస్తవముగ విచారించి చూచినచో షాహజహాను చక్రవర్తి సారసీకసార్వభౌముల మహాదైత్యర్య మీభరతిఖండపట్టభద్రుని మహాదృఢ్యమునం దొక లెక్కలోనిదిగా దను యంతమాను సప్రమాణముగ లోకమునఁ జాటుట కై వేసిఁ గాంచి నేటికిని ప్రపంచ మబ్బరిపడు చున్న దో యట్టి ముద్వేషియములును, సహార్వములునునగుస్తారక చిహ్నమును స్థాపించి కీర్తి కేవలం డయ్యె నని స్మరింపక వానరు. ఇందులకు తొగ్గొణముగ ‘తట్టు తావను’(మయూరాననము) గూడ షాహజహానుయొక్క మహాదైత్యములయం దొకటి మై యున్నది చెప్పుటకుమాత్రీ మిది యొకయోగసనమే గాని దీని నుం దెంతటి కళాకాశల్య మిమిడియున్నదో మఱియు నిది యంతటి సౌందర్యస్వరూపమును గలిగి యున్నదో గూఢవివరము నొక్కొంత సంగ్రహముగ మాచమవరు లీ క్రింది వివరణను విలసం దెలిసికొనియెదరు గాక.

షాహజహానుచక్రవర్తి స్వాభావికముగ విభివాభిలాష. ఇందువలననే తండ్రిస్థానమున కేతెంచినపిమ్మట నాసినకి షాహజహాన్ (భుంలొక ప్రిభువు)

యను తననామ మెల్ల తత్సూర్యరాజన్యవాహనులకంటె నెక్కుడు గౌరవ
సమన్విత మై యున్నదో యట్లే తన కొలువుకూటము(దర్బారు) గూడ య
నన్యపాద్యత్య మై వారల గూఢాననునకంటె వేయిమడుంగు లధిక మగు
కోభాసమేత మై విరాజిల్లుచుండు చట్లు జేయవలయు నను నొక యభి
ప్రాయ ముదయించెను. ఈయభిప్రాయమే యమూల్యరత్న సంచయస్థాపి
తముచే గేవల మొకమూల్యమునందేగాక పనితనమునందు గూడ నిట్టి డిం
కొకటి లేదని స్వభావోక్తిగఁ జెప్పఁ దగి నట్టి గద్దియనొక దానిని నిర్దింపఁ
జేయ వలయు ననుకోరిక యాతని హృదయమునందు స్థిరముగఁ బాదుకొను
టకు ప్రబలకారణ మయ్యెను.

ఈకోర్కెను బూర్తిపఱచుట కాతఁడు రాచనగర్లలోని ప్రత్యేక
ధనాగారముల నుండియే గాక పాధ్య మయినంతి వఱచి వెలుపల
నుండు రత్నసంచయములను గూడ దెచ్చి ననుపఱచి వలయు నని రత్నకా
లాధ్యక్షుండగు 'జేబదల్ ఖాన్' అనునధికారికి యుత్తరు వొసంగెను. ప్రభు
వాజ్ఞ యయిన పిమ్మట దర్బారులోనికి తేబడిన నానావిధము లగు రత్న
ములచే నొక్క పెట్టున నాకొలుపు కూట మంతయు దేదీప్యమాన మై వె
లుంగుచు వానిలో నుండి వెడలు చున్న కిరణములు జూచువారల కన్నులకు
మిరుమిట్లు గొలుపుచుండెను. తేబడిన రత్నము లన్నియు నమూల్యము లై
యనుపమానము లై యున్నను వానిలో నుండి గూడ మన మహాజహను చక్ర
వర్తి ముఖ్యమయినవియు మనోహరము లయినవియు నగురత్నముల నేరెను.
అట్లేరినరత్నము లేబగవేలముష్కము లనఁగా రెండువేలతులముల తూనిక
గలవిగ నుండెను. వీని మొత్తిపు మూల్యము రెండుకోట్లరూపాయ లుండు
నని "జహాన్ కుషాయె నాదరి" యనుగ్రంథమున వ్రాయఁబడి యున్నది
ఈరత్నము లన్నిటిని జేబదల్ ఖానున కిచ్చి మొకలక్ష తులముల మేలిమి
బంగారముతోఁ గలిపి గద్దియను నిర్దింప వలయు నని యాజ్ఞాపించి దాని

నిర్మాణమును గూర్చి యొక పటమును వ్రాసి యది యుండవలసిని తెరంగును, వెడల్పును బొడవును నింక చిట్టివియే యగు మఱి కొన్ని యితరాంశములను నొక సంపూర్ణకళాకాళలుండగు యుష్మాధ్యాయుడు శేర్షినట్లు బెబదలో ఖానునకు బోధించెను.

హిందూస్థానమును దశకంచుట కేతెంచిన సుప్రసిద్ధయూత్రికుండగు 'డాక్టర్ బర్నియల్' అను వాశండు దీని మూల్యమును గుఱించి రమారమి నాలుగు కోట్ల రూప్యముల కెంతమాత్రమును దక్షులవగ నుండఁ జాలదని చెప్పెను. నీవిదముగ నాద్యంతము వెండి బంగారులతో యమూల్యము లగు రత్నములను స్థాపించి మఱియొక పీఠమును సిద్ధపరుప వలెనన్న నింతకంటె తక్కువద్రవ్యముతో నెప్పటికిని బూర్తికాఁ జాలదని వ్రాసెను. ఛాదుషాహ నామ (రాజనరీతావళి) యను చారిత్రకఁ గ్రంథమును వ్రాసిన ముల్లాఅబ్దుల్ మజీదు అనువాతఁ డీపీఠముయొక్క మూల్యము మూడవకోట్ల రూప్యములని తెలిపెను. కొందఱు చారిత్రకారులు దీనిమూల్య మొక కోటిరూప్యము లని వ్రాయుటతోఁ దృప్తిఁ జెందరి; గాని ఈశిఖునం దిమిడించఁ బడెన రత్నములను షాహజాహనుయొక్క గౌరవవైభవభాగ్యముల నూహించి చూచినచో నొక కోటిరూప్యముల మూల్య మని చెప్పిన చారిత్రకారుల వ్రాతలు సత్యము లని పని మొప్పుడును విశ్వసంపఁ జాలము. తనకాలమున నొక నుప్రసిద్ధరత్నపరీక్షకుండని పేరొందన ట్యూనియ రను పేరుగల ప్రాంతు దేశపు రత్నవర్తకుఁ డొకఁ డీపీఠమును బహుదనములదనుక పరీక్షించి దాని మూల్యము నారుకోట్ల యేబదిలక్షలరూప్యములుగ న్ణయించెను కావున నిరభ్యంతరముగ మన మీవాక్యము నంగిరింప వచ్చును.

పూర్వోక్తవిధముగఁ జక్రివర్తి ముజ్జ యైన వెనుక నాగద్దెయ యొక్క నిర్మాణకార్యము లారంభ మయ్యెను. బేబదలో ఖానుని యాధిపత్యము కింద నీ నైపుణ్యమునం దారితేరి మిగుల చాకచక్యముగఁ బనిచేయుఁ గలిగిన

యోధులు పెక్కండ¹ నేమి ప బడిరి. తిరుచుగ మహాజహ్ను గూడ
 స్వయముగ నాచి²ణ ౧౩ బరిక్షింపును, “అహా! ఈం జెంతటి కళాకా
 శల్యవిదుడో” య³ ౧౪౧౦ ద్రబ్బురపడఁ దగి న్నగ వారి క య్యై
 సందర్భములకు వలయు పాముములను, నూతనరచనాచమత్కారములను,
 జాపు మండెను. ఇట్లుకదన మేనియు నాపఁ బడక నొకేదీక్షగ న్నింపఁ
 బడు చున్న నాపీఠ మేమివత్పరములకు సిప్పుట సర్వంగపరిపూర్ణమై కిర్తి
 శాల నుండి వెలుపలికి దెఁ బడియెను. దాని⁴ “తఖ్తుతావసు” (మయూరా
 సనము) అను పే రిడరి వితామాధుర్య ము చేసెను, మృదుపదలాలిత్యము
 చెరిసెను, నొప్పారెడు నొప్పి కేఱుం డిపీఠనిర్మాణము సమాప్త యైన వత్సరము
 నొకపద్యార్థమునం ది వ్లమిడ్చి చెప్పెను “సరీరె హమామూనె నా హెఖ్
 కురానీ” ఈవాక్యమున “సర్వకే⁵ష్ఠిం డగు రాజాయొక్క మంగళప్రద
 మయిన సింహాసనము, అని బాహ్యార్థము గాన మనసంస్కృతిభాష⁶లో
 సంఖ్యలను వక్రములతో⁷ ౧౪౧౧ ‘అంకానాం గామతో⁸గతిః’ యను చూత్ర
 ప్రకారము వెనుకనుంచు పదములను విడదీసి వానికి లక్ష్యము లగు సంఖ్యల
 నేరి వత్సరములను గనగొని నట్లే వారసీభాష పండు గూడ సంఖ్యలకు
 సక్షరసౌజ్ఞ గలదు వివే⁹క్తి¹⁰ లగు రే దేవి చారిత్రికవత్సరమును దెలుప
 విలసనప్పు డట్లే పద్యములను వా¹¹న సంవత్సరము నం దిమిడ్చెదరు, ఈప్ర
 కారముగఁ జూచినచో దానలో వా¹²యఁ బడిన వత్సరము ౧౦౮౪ హి¹³జ
 యగును. (కీ¹⁴॥శ॥1684)

అనంతరము తఖ్తుతావసు (మయూరాసనము) ను రాజదంబరులొనికి
 దెచ్చి పెట్టెరి ప్రపంచమునం దున్న మహద్భాగ్య మంతయు నొకచో
 మూర్తి భవించి నట్లు చూపరుల కద్భుతిము దోపఁ జేయుఁ దనయం దిమిడ్చు
 బడన రత్నములతోడను, శౌకశల్యముతోడను నాగద్దియ యపరిమిత
 శోభాసమేతి మై రాజునై భమునకుం దగిన సంపూర్ణస్వరూపముతో విరా
 జిల్లు చుండున మహాజహ్నునకి¹⁵వర్తి తన బుద్ధిచాతుర్యము ఎంతయు నుప

యోగించి చెయ్యించిన మునుపమాన మని జెప్ప నొప్పు సేగద్వియను సర్వంగ
సరిపూర్ణ మైనపరమ కాచిన ప్రభమనిమిషమునం దెట్ల సంతోషము
నొందెనో దానిని మీ మీట వేరుగ మారు దోచి నట్లు వ్రాయక యావిష
రము “నొక మహాత్మ్యకార్యమును దలపెట్టి తత్ప్రవాప్తికై మిగుల
పూనికతోఁ పాటుపడి దాని పర్యవసానఫలమును దమజీవితకాలముననే
కాంచఁ గలిగిన యద్భుతకాలులకే విదితి” మని చెప్పట సమంజసముగను
స్వభావోక్తిగను నుండు నని తలంచు చున్నాము.

పీతాధిరోహణమున కొకనుదవన మేర్పాటు కాఁబడిన పిమ్మట నా
నాఁడు పట్టణ మంతయు మిక్కిలి శృంగారముగ నలంకరింపఁ బడియె
భరతిఖండ మందలి నుప్రసద్ధు లగు పురుషపుంగవు లందఱును సమాహూ
యులై తత్తదుచితస్థానముల సభ నలంకరించిరి ఏర్పాటు కాఁబడిన శుభ
లగ్నమున కొక కొన్ని సమిషములకు ముందుగ మహాజహనుచక్రివర్తి రా
జాధిరాజుచ్చములతో దగ్గరులోని కేకెంచి యట్లేనిండుభ క్తితోఁ గించి
తాము భగవంతుని మనంబున ధ్యానించి యాసెప్పుట కురాకలోని పగు
రెం డీశ్వరప్రభాక నాపద్యములను జదివె సభాసదు లందఱు తిట్లు మరలి
యిట్లు జెప్పెను.

“ఇంత వైశాల్యమును, నింతటి ఫలవంతమును నగు మహాంజ్యమును
నాయాధిపమునం దుంచి నందులకును, కోట్లకొలదిగ నున్న మానవుల
ప్రాణము లెల్ల నా యొక్కిని యజ్ఞాబద్ధము లై సంఘించి నట్లనుగ్ర
హించి నందులకును నేను సర్వతక్తియుతుఁడను, సర్వశ్రేష్ఠుఁడను నగు
పర మేశ్వరునకు కృతిజ్ఞ తాపందనముల నర్పించు చున్నాఁడను గతకాలము
నందు ఫరహోక్త నామకచక్రివర్తి నాతఱున కేవిధమునను బోలి యుండని
తిఱు నొక దానిని నిర్మించి తా నే గెవుడ నని సాధింప సాగెను; కాని నే
నాయుద్వక్తియుఁ డగు పరాత్పరుని మోల లక్షవారులు వినముడ నయ్యెద

నని యొప్పుకొనుచున్నాను. మణియు నాపాపములకు పశ్చాత్తప్తుడనై సఖ్యముగ సాగిల బడి యాజగత్కర్తను గూర్చి “యోరక్షకా! నన్నీ ప్రపంచమునం దెట్లుకసాధికారపుదుమృగఁ జేసితివో యట్లే యంతమం దుఁగూడ నాకు సేకడ నొక గౌరవస్థాన మనుగ్రహింపవలయు నని ప్రార్థింపుచున్నాను. ఎని మాహాత్మ్యమును వర్ణింప నానాలుకకు శక్తికాలమున్నదో యట్టి సృష్టిస్థితిలయకారకుఁడను, భక్తుల విన్నపముల నాలించు కరుణానిగ్నియును నగు వరమాత్ముఁ డంత్యకాలమున నాకు చేయం గిచ్చి దయతో రక్షించెడినిగాక.

ఇట్లు చెప్పి చూచకొనియును సఖికులును గలిసి భగవత్పార్థన (నమాజు) జేయు నుపక్రమించి మహమ్మదీయమతసాంప్రదాయక ప్రకారముగ నీశ్వరుని దృష్టిపథమునం దిమకొని యాతనికి సాష్టాంగ మేరిగిరి. నమాజు నుండి లేవఁగ నె మహాజహ్నుగడ్డముమీఁగినుండి జలబిందువులు రాలు చుండెను. ఆ దృశ్యమును గాంచి సభాసదు లందఱును నానత్పురుషుని పశ్చాత్తప్తహృదయమున కద్భుతము నొందిరి.

ఇంక విన్నవ నుండి మాచదువరులకు తల్లుకొఱగు యొక్క. మనోహర మగు స్వరూపపు పరితివించుమును నివేదించెదము.

నెమలిగ్గయ యొక్క యె తైదుగజములు, వెడల్పు (2½) లెడు న్నిరగజము. పొడవు (3½) మూడుంబావుగజము. ఇదిస్వచ్ఛమైన బంగారముతోఁ జేయఁ బడిన దై యారుకాళ్లపై నిలిచి యుండును. దీనిమీఁది కెక్కుటకు మూడు సోపానము లమర్పఁ బడి యుండెను. ఈసోపానము లందమిడిన యమూల్యము లగు జీవమణుల నుండి వెడలెడి ప్రకాశము చూపరుల కన్నులకు మిరువిట్లు గొలుపు చుండెను. సీతముమీఁద నతినూత్నతరమును నతిసుందరముషు నగు పనికముతో రత్నములను దావి చిత్రింపఁ బడిన పండ్రెండు స్వర్ణస్తంభములు, పైభాగమున వివిధము లగుమణుల

నేరే గూర్చి బడి చుట్టును వేలాడు చుండిన ముత్యముల జాలరిచే నొప్పు చున్న ఛత్రిమును నిర్వహించుచుండెను. ఈఛత్రిముయొక్క బోపలి భాగమున జేమఁ బడిన యనమానియును, నతెరుకోహరమును, నగు చెక్కడపు మీనాకాళి (లత) పనితనము భగవంతుఁడు మానవున కనుగ్రహించిన బుద్ధవైశద్యమును వేయి నొళ్లఁ బ్రకటించు చుండెను. ఈతల్లుపై సాహజహాను చక్రివర్తి తన రాజవిహ్నుముల నన్నిటిని ధరించి కూర్చుని యున్నప్పు డెల్లము ననరత్నఖచిత మగు ఛత్రియు నుండి వెడలుచుండెడి తేజోవీరణము లాతని సుందరస్వరూపముపై ప్రతిఘటించి యాసౌందర్యము నినుమడింపఁ జేయుచు నొకవిధ మగు మాతనశోభ నొనఁగు చుండెను. తల్లులకు రెండు పార్శ్వముల వ్రజవైడూర్యాదిమణులచే నలంకరితము లగు కంఠ చక్కని మయూరములు, పచ్చలచే నిర్మింపఁ బడిన తమ చుంచువుల యందు మంచి ముత్యముల మాలల నిడుకొని నానావిధరత్నఘటితము లైన పింఛములను తెుక్కలను విప్పి నీడ నిచ్చు నట్లుగ చిత్రింపఁ బడి యుండెను. ఈ సేమల్లు దమయం దిమిడింపఁ బడిన మణులచే ననుపమానము లై యొప్పారు చుండెను.

ఈపనివాని నేర్పరితనమును గాంచి “బర్నియర్” అను ప్రాంత సుదేశవాని యగు నొకయాత్రికుఁడు తమదేశమునం దాకాలమున శిల్పిశాస్త్రమునం దద్వితీయుఁ డని నే రొందిన యొకపనివాఁ డుండె ననియు, నాతఁడు కల్పితరత్నములను నిజరత్నము లని విక్రయించిన నేరమునందు బట్టునడి తా నొనర్చిన దుష్కార్యమున కయ్యెడు శిక్షకు నెరచి హిందూస్థానమునకు పారి వచ్చె ననియును, నీమయూరాసనముపై నున్న యత్యద్భుతశిల్పము లన్నియుఁ దప్పక వానిచేతనే చేయఁబడి యుండ నోవు ననియును నిర్భయముగ వాగ్దాసెను. కాని చరిత్రకారులకడ నీబర్నియర్యొక్క యభిప్రాయ మణుమాత్ర మేనియు గౌరవింపఁ బడక పోవు ట యుండ మీదుమిక్కిలి వా రిందఱు నాశియాశిం

డవు మప్రతిమ మగు కళాకాల్య చాతుర్యమును గాంచి సహింపజాలక
 యీశఁ డిట్లు తన యొరుపలేమిని బ్రకటించె నని మైకంకంశ్యముగ నొప్పు
 కొనిరి. తత్తుతావనున కిరుప్పక్కల నుండెడి యామయారముల మధ్యభాగ
 మున నొక్కొక్క పెద్దవజ్రము స్థాపింపఁబడి యుండిన తమ యుదరముల
 నొయ్యారమునఁ బై కురికించి చూచువారికి సజీవములో యని తోపఁ జే
 యుదు ముక్కిలి విమర్శగఁ బరికించి చూడనిచో నివి నిర్జీవప్రతిమ లని
 తెలుసుకొనుట కలవిగా నట్లు నిలువం బడి యుండెను. లఘువకు వెనుక
 భాగమున నొక బంగారపుచెట్టు గలదు. దాని కొమ్మలలోఁ తెల్లని మణు
 లును, యాహలలోఁ బచ్చని మణులును దాపఁబడి యుండెను. దాని కిమర్పఁ
 బడిన రత్నస్థానము లగుపండ్లు మిక్కిలి మనోహరముగ ద్రాక్షగెలల
 వలె వేలిలాడు చుండెను. ఈచెట్టునందలి పనితనమును వీక్షించు నపు
 డు దానియం దమర్పఁ బడిన యమూల్యరత్నములుగూడ నా యనన్య
 శిల్పచాతుర్యముకడ నొకలెక్కలోనివిగఁ గనుపింపవు. మయానాననము
 నందు పలకల వలె ననేకవిధము లగు మణులచే నిర్మింపఁబడిన భాగములు
 పదునొకండు గలవు. వానిలో వెనుక తట్టు చుక్కెరి యానుకొని కూ
 ర్చుండు (తకియా) పలక మిగుల పొయ్యముఖ్య మయినది. దాని వెల పదిల
 ట్లల రూప్యముల కే ముత్రిమును దక్కువకా దని రత్నశాస్త్రజేత్తలు నిర్ణ
 యించిరి. ఈతకియా మధ్యభాగము నందు చరిత్రముతో సంబంధించి
 యున్న రత్న మొకటి దేవీప్రమానముగఁ బ్రకాశించు చుండెను. ఆరత్న
 మును ఈరాజ్ (పర్షియా) రాజగు షాహా ఆబ్బాస్ సఫివి తన మో
 తసు దగు (శకర్)టరీ జంబీర్ బేగును నాయభారిగ నంపి నప్పుడు జహాజ్
 గీరుచక్రివర్తికి కానుకగ న్నంపెను. దీని మూల్యము పదిలట్లలుగ నుండు
 నని యాకాలపు మేధాసంపన్నులు నిర్ణయించి యుండిరి. ఇది మన
 షాహజహానునకు తక్కిన సకల భాగ్యములతో పాటు వారసత్వమున
 వున్నది కాదు. దఖ్ఖిల్ (దక్షిణ) రాజ్య మాతని సైన్యానాయకత్వము

క్రింద బయింపఁ బడె నను నువ్వారై తెలిసి నప్పుడు సంతోషపూర్వకముగ జహాన్ గీరుచే సాహజహునను బహుమానముగ నీయఁ బడినది. ఈరత్నముపై మొదట “సాహేబు కురాన్ ఆవ్వల్ మిజ్బా సాహెరుఖ్, మీర్జాఅనాబేగ్” అను 3 పేరులు చెక్కఁ బడి యుండె ననియును దరువాత కాలవశమున సాహె ఆద్యాను సవలీకీ లభ్యమయినప్పు డాతఁడు గూడ నద్దానిపై తననామమును జెక్కించుకొనె ననియును నాపిమ్మట సాహజహు తన తండ్రిపేరును దనపేరు సైతము చెక్కించి యుండె ననియును జెప్పదురు. ఇట్టి చారిత్రాత్మక మగు మహామణి యొక్క యవృష్టమునం దిద్దరు సార్వభౌములు స్వాధీనమునం దుండిన వెనుక మయూరాసనమును శోభింపజేయుట కందలి యలంకారము లై నిలిచి యుండు మరి చాగ్రాని యుండ నోపు నను నట్లు చివర కివ్విధముగ నారత్నమునకు స్థిరస్థాన ఘేర్పడియెను.

తల్లు తావను పైకి దృష్టి సారించఁగ నే యన్నిటకంటె ముందుగ మనచూపులను దననైపున కాకర్షించుకొనునవి ‘హాటి మహమ్మదు జాకే కుద్దీ’ యను కవిశ్రేష్ఠునిచే రచియింపఁబడిన చారిత్రాత్మకము లగు పద్యము లయి యున్నవి.

ఇవి యాత్ముపైఁ జేయఁబడిన బంగారపు పనితనమునం దచ్చటచ్చట నుదర్భమున కనుకూల మగునట్లుగ దివ్య సుందరము లగు చుక్కరములతోఁ జెక్కఁ బడి యుండెను. నాలుగుపాదములు గలిసి రెండు చరణము లగును. పన్నెండ్ల భాషలో దీని నొక్కొక పద్యముగ భావించెదరు. తెలుగులో నున్నట్లు యతిప్రాసలనిర్బంధ మీభాషలో లేదున్నను సంత్యనియమములును, యే యే పద్యపాద మెంతగ నుండవలెనో యావిషయమైన యక్షరనిబంధనలును గలవు. ఆపద్ధతి ననుసరించి యీ పద్యములు “మన్నవీ” యను పేరిటి పద్యతరగతిలోఁ జేరును. మహమ్మద్.

జాగారు ల్గును గుచ్చి (౨౦) నలుది పాదములు (౧౦) పరిపద్యములను వ్రాసిరి. పదస్తోత్రమును, అర్ధాలంకారమును జూచి వానిలో దేనిని గూడ విడుచుటకు నిచ్చలేక కాఁబోలు షాహజహాను వాని నన్నిటిని సంపూర్తిగఁ దనగద్దియపైఁ జెక్కించెను. ఈపద్యములు పన్నియకౌఠాషలో రచియింపఁ బడుటచే మర లెనుఁగులో వ్రాసి చూపుటంత సమంజసముగ నుండక పోయినను జాగిత్రాత్మికము లగుటచే శాసనముల యందును, నిరీహానములయందును బ్రేమగలవార లీగద్దియయందు వ్రాయఁ జూడిన పదములకు వినుటకు తప్పక ప్రేమింతు రని యోచించి వాని నిట్టుట వ్రాసి యేపాదమున కగ మాపాదముక్తింద వ్యాఖ్యరూపకముగఁ వివిరించెదము

మన్నవీ.

I (1) జూహీ పరఖండ తస్మై చాదుసాహా

అహా! ఈరోజు గద్దియ ఎంత పవిత్రోతర మయినదిగ నున్నది.

(2) కెమద్ సామానే బతోయీచె ఇలాహా

ఏలయు దీనిసాధనము లన్నియు భగవత్సహాయముచే నమకూరెను. (అనఁగా దీని నిర్మాణమున కంతవను నాతఁడే ప్రయత్నకారకుడయ్యెనని భావము.)

(3) ఫలక్రోజే కెమికర్దిమ్ మెకర్తీల్

ఏమనమున దైవమీ ప్రయత్నమును (ఈసాధనములను నీకరించుట యనుపనిని) నిశ్చయము జేసెనో!

(4) జరెఖుర్నీ ద్ రావెగునాతు అవ్వల్ — (అసిమ్మట) ప్రప్రథమమ న సూర్యునిలోనున్న బుగారమువంతము గరగించెను (సూర్యునిలో ను పర్ణ మున్న దని యొకమతము గాన దాని ననుసరించి యొసుపర్ణమును దీనికొఱకు భూమిపై కనిచె నని భావము)

II (1) ఒకాశ్చైకారెఫ్ఫసరఫ్ ఫుప్ పాక్ — ఆ(పనిని దలపెట్టిన) యధి
కాః (అనగా వైషము అని భావము) యొక్క యజ్ఞవలన సర్వ
స్వము వ్యయమయ్యెను.

(2) బహినాకారియ బహినాయేతిశ్లోక్ — దైవశక్తి యందలి కాశల్య
పంశయును దీనియొక్క పనితనమున కై (మొదటి పాదముతో
సన్వయము పూర్తియగును.)

(3) జుజీతస్తై ఆవోజ్జైగోహార్ చెమత్సంద్ — ఈగ్గయముం దుపయో
గింపఁ బడుటకు గాకపోయినచో (నిత) నీవజ్రములయొక్కయు
బంగారముయొక్కయు (స్పృష్టికి) యుద్దేశ మేమి?

(4) ఐజూర్ బహోరాకా రాహిక్ మత్ ఈబూద్ — సముద్రము యొ
క్కయు గనులయొక్కయు నత్పత్తి స్థితులకు గూడ నిదియే యోచన
(కారణము)యై యున్నది. (అనగా సముద్రమునం గల రత్నములు
గనుల యందలి రత్నములును దీనిలో నున్న పని భావము)

III (1) ఏయాహతమ్ కదర్ కై దెబహా సేన్త — దీనిలోని యర్రీటిరత్న
ములకు మూల్యమే (నిర్ధారణ) లేదు (అమూల్యము లయినవి).

(2) లబేలా లెబుతారాదిల్ బజా సేన్త — సౌందర్యవతియొక్క పె
దవి ఈరత్నములను చూచి (తా నట్లు లే నని) విచారపడు
చున్నది.

(3) బరాయెసాయేఆషుఉంరేక మేద — దీని (ఈగ్గయ) యొక్క
కాలిగోనికి వచ్చుటకై (ఎక్కడ) పయోకాలమును నిగోక్షణలో
గడపినవి.

(4) గోహారెఅప్పుర్ బసర్ ఖాతంబేదీద — తలలయందలి కిటికముల

లోను సంగరములయందలి గూఢులలోను ఉండినరిగ్నములు
(3 వ పాదార్థముతో అన్వయము.)

(అనగా) రాజులకింటముల యందలివియును, సంగరముల
యందలివియును నగు మణులు లా మిగిలినవికాలిలోని కేతెం
చుట యెక్కుడుగౌరవ మని తలపోసి నిరీక్షణయం దుండెను.
(అట్టి వెల్ల నిప్పు డిందులో నున్న పని భాషము)

- IV (1) బవరమ్ ఆలెంబ్ జర్ ఘర్ జహాకాపాక్ — దీని చెక్కడమున
కై ప్రపంచములోని బంగార మంతయును న్యయ మయ్యెను.
- (2) కెఘద్ అంగంజ్ ఖాలీకినైఖాన్ — అనగా భూదేవిగర్భమునం
దొన్న ద్రవ్యభాండారపు సంచి యంతయు వర్తి దయ్యెను.
- (3) రసానద్ గర్ ఫల్ఖుదా బెపాయిష్ — ఒక వేళ నాకాశము
తన్న దా నీగర్హియపాదముల యొద్దకు దెచ్చికొనినచో
- (4) దెహద్ ఖుర్ షేద్ వమైరాయానూనూయష్ — సూర్యుని చంద్రుని
దీనియుఖాలంకారమునకై (కానుకగ) యిచ్చి వేయును.

- V (1) సర్ఫరాజీకెసర్ బరుపాయే ఆష్ బూద్ — ఎవరిపాదము లీతెల్లుపై
నున్నచో యాగౌరవనీయుఁ డగు మహాపురుషుఁడు
- (2) జోగిర్దూ నెపాయేబర్ తలై ఆవుజ్ద్ — ఈతెల్లుయొక్కగొప్పఁ
దనమును నాకాశముకంటె నధిక పఱచెను (అకాశపీఠము నందు
దైవ మధిష్ఠించి యున్నాఁ డని ఇస్లామీ మతము)
- (3) ఖిరాజెబహరెకాక్ పైరాయేఱ్ — సముద్రములును, గనులును
దీని యలంకారముకొఱకే యుండినవి.
- (4) పనా హెత్ వర్షీసాయేఱ్ — అర్వ, కుర్చియనునాకాశములు,
దీనిగీడలోనికి రాగలవు. (ఏడాకాశము లున్నటుల మహాపు

దీయమతము. వానిలో మొదటిది నక్షత్రాయుతము రెండవ దన్నిటికంటె వైది) (గౌరవమున వానికంటె నీగద్దియ మిన్నంటి వానిని తన నీడ క్రిందను దెచ్చుకొనె నని కవి భానము)

VI (1) జీఆన్వాజవాహర్ గన్తయేవివాక్ — నానావిధరత్నముల కూర్చుచే విరాజిల్లు నీహార్యము యొక్క (యానసజ్యోతి) స్థితి యెట్లయిన దనఁగా

(2) చిరాగెతెమేపర్వానైఆక్ — స్పష్టిగోని ప్రజ లంబలు దీనికి (దీపమును జూచి దానియొద్ది కరు దెంచెడు స్వభాసముగల) కల భము లైరి.

(3) వర్తతా)ఫమ్ బూద్ గుల్హా యుమీనా. — దీని పక్కల యందు జేయఁ బడిన తీగెల చిత్రములోని పుష్పము లెట్లు ప్ర కాశించుచున్న వనఁగా

(4) ఫలోజానె చూనిరాగ్ అజ్ తూరెనీనా — తూరెనీనా యందలి దీపమువలె ప్రకాశించు చున్నది. (తూరెనీనా యను పర్వతముపై దేవుఁ డెక్కి భక్తులతో సంభాషించె నని మహా స్తుదీయమతము. అందుచే నాయనకాంతి యెప్పటికిని నాపర్వత ముపై ప్రతిఫలించుచు జ్యోతి యై ప్రకాశించు చుండు నట)

VII (1) చూమికర్దొఅజ్ ఫరాజుకో తెహీదన్త — జెన్నత్యమునందు తన చేయి వెను కయ్యెను.

(2) సగినెభ్యేవజంబర్ పాయేకవబన్త — ఇందునలన జంషీదు తన రాజముద్రను నీగద్దియ యొక్క పాదమున కంటఁ గట్టెను. (జంషీదు అను నాతఁడు పా)చీకకాలమునఁ గారిజీయునం దు

విభ్రాతిగిల యొక చక్రవర్తి. ఆయన మహాన్నత్యమునగూడ నీరాజు యొక్క మహాన్నత్యమునకు సరిరాదని యుగ్ధము అనఁగా సరికి రాజాధిరాజుల శిఖాముంగరములలోని వసులవంటి పనేకములు దీనికాలియం దున్న వని భావము (మొదటిపాదములో నన్వయము పూర్త.)

(3) సుబేతారాత్ పురోగ్ లాల్ నగోహర్ — (ఈగద్దెయ) గాఢం భకారపు రాతిని (దనయందలి) విజృంభదూర్యాదిరత్నముల పరికాశముతో

(4) తవానవ్ సరోఫ్కర్ రాదాదెఅస్తర్ — ఒకవేళ దలఁచినచో మౌరవకాశములకు నక్షత్రములను రచియింపఁ గలదు.

VIII (1) దెహద్ సాహెజహాక్ రాబో నైబర్ పాయ్ — సాహజహాను యొక్క పాదమును ముద్దిడుకొను చున్నది.

(2) అజాహ్ మద్ పాయ్ కద్ సెఫ్కర్ స్సాయ్ — ఇంద్రునిననే యీ తల్లియొక్క గొప్పదన మాకాశము (దైవవీరము)తో సరి యైనది. (ఆని చెప్పవలసి వచ్చినది.)

(అనఁగా రాజునందు దైవాంశము గలదు గాన నీతల్లిగూడ నా తల్లిను సరి యని భావము)

(3) కుసద్ సాహెజహాక్ బద్ నజవా నెబత్ — అతిఘనతగలవాడగు నీసాహజహాను దాతృత్వమునం దత్యుత్కృష్టుడు.

(4) భిరాదెఆలెమిరాఖచెయెక్ లబ్త్ — ప్రపంచపు యాదాయము నంతయు నొక్కనిమిషములో న్యయపఱచును.

IX (1) ఖుదానందేక ఆన్ ఖర్మీఆఫాబ్త్ — ఆకాశ(నీర)మును నిర్మించిన దెవ్వఁడో యాదేవున (ఆవిశకర) కు మాత్రమే

(2) తవానద్ కుద్రతమతస్తేచునీసావ్ — ఈవిధ మగు గద్దయను రచి
యింపఁ జేయుటకు శక్తి గలిగి యుండుట సంభవము గా నో
పును (ఒరులకు గా దనిభావము)

(అనఁగా సాహజహానుయొక్క మయూరాసననిర్మాణయోచనా
నైపుణిని వించినవాఁ డెవఁడన్నచో నట్టివాఁడేక భగవంతుఁ
డే యని యర్థము)

(3) అసర్ బాకీ తాకోనోమకాకోరా — భూమ్యాకాశములయొ
క్క గుర్తు లెంతదనుక నిలిచి యుండునో

(4) బువద్ బర్ తవ్ జాసాహేజహాకోరా — (అంతదనుక) ఈతల్లు
పైన సాహజహానుయొక్క స్థలము నిలిచి (స్థిరమై) యుండు
గాక. (ఆశీర్వాదము)

X (1) బువద్ తస్తేచునీహ్రోజోజాయమ్ — ఈవిధ మైన గద్దయయే
ప్రతిదినము న్నాయనకు కూర్చుండు స్థు మగుగాక.

(2) భిరాజేహవ్ కవ్వరేజేరెహాయమ్ — నప్తఖండముల కష్టము
లేగద్దయక్రింద నమరి యుండు గాక.

(పృథివియంతయు దీనిపై నధిష్టించి యుండెడు పురుషుని యాధి
పత్యమునం దుండెడుగాక యని యాశీర్వాదభావము)

(3) చూఁతారీఖవజహాపుర్వీద్ ఆవోదిలో — దీని(జనిత)కాలమునుగూ
ర్చి (నిర్మాణపునత్సరమును) నాలుక హృదయము నడుగఁ గా

(4) బెగుప్ జొరంగ్ వహాకోసాహేఅదిల్ — ఇది న్యాయమును
దయచేయు నట్టి చక్రవర్తియొక్క గద్దయ యని (హృదయము
బదులు)చెప్పెను (నాలుగవ పాదము నందలి యక్షరము లన్నింటి

శేర్పడి యున్న సాంకేతికసంఖ్యల నొకచోఁ తేలికా కూడిన చోఁ గంఠర వచ్చును. ఇది హిజ్జి శకము.

(ఈ గుర్తు వేయఁ బడిన స్థలముల యందలి శబ్దములు అనువాసికో చ్చారణములు.)

మయూరాసనమునకు ముందుప్రక్క గ, బంగారపు పనితనముతో మధ్యభాగమును గప్పి యున్న పచ్చలపండిలి యొకటి కలదు. అది నానా విధము లగు యింద్రసీలములు, పచ్చలు మొదలగువాని తోడను, నలుముఖముల శ్రేలాడు చుండు జరితారు జాలర్ (బంగారపు నీటిచేఁ బూయఁ బడిన దారములతో నల్లిన పుచ్చుల ఎల)యం దత్యలంకారముగ నమరి యున్న యాణిముత్యములతోడను నతి తేజోవంత మై, గంగాయమునా నదుల యందలి స్వర్ణముచేఁ జేయఁ బడిన స్తంభములపై నిలిచి యుండెను. దాని కిరుపొక్కలను అమీరులు, ఉద్రావులు, మంత్రులు ము న్నగుప్రముఖు లాసీను లై యుండుటకై తత్తదర్హము లగు నాసనము లలంకరించి యుండుఁ బడి సభాభవనపు కళాకాంతుల నినుమడింపఁ జేయు చుండెను. రాజాధిస్థిత భాగమును బ్రత్యేకపఱచి తద్దారవాధికృతను సూచించు నట్లుగ గద్దయను చుట్టును రెండుగజముల స్థలమున కన్వల వెండిపలతో (కటకర్) నొక యావ రణరూప మేర్పరుపఁ బడి యుండెను. ఆ ఎలయందు చిత్రంపఁ బడిన లతాకాశలము చూచువారల దృష్టిని తనపై నిలువ నీయ కుండు నంతటి సూక్ష్మతర మై, యతిసుందర మై మనోహరముగ నుండెను. ఇంక నిచ్చట మే మిమయూరాసనపు స్వరూపవిర్ణనమును సమాప్తి పఱచి దీనిని గుఱించి బర్మియర్ యొక్క యభిప్రాయమును మిగుల విచారముతోఁ జదువరులకు నివేదించెదము. ఆయన యిట్లు చెప్పెను. “దీని యం దలంకరితము లై యున్న యసంఖ్యాకములును, నతి మూల్యవంతములును నగు రత్నములచే నిది యొక యమూల్యాసన మని చెప్పట కభ్యంతర మేమియును లేదు; కాని యిదియే “పీషియా” (ప్రాకృ) పంచము) యందలి కళాకాశలము యొక్క-

సశోస్త్రము మగు మాదిరి (సమూహా)యని చూపించుటకుఁ దగినంతటి గొప్పపనితనము మాత్ర మిం దేమియును గాన్పించదు. జీవమణులయొక్క ప్రకాశముచేఁ గన్నలకు మిరుమిట్లు గొలుపు చున్న కాంతివైభవము తప్ప దీని నిర్మాణమునం దిం కేమియును వర్ణనీయ మగు విషయము గాన రాదు.”

ఈ “డాక్టర్ బప్పియర్” ఒకవేళ నితరాంశములను వినిరించు సం దర్భములయం దున్న దున్నట్లు వ్రాసి తనన్యాయదృష్టిని బ్రకటించు కొని యుండును గాని యీవిషయమునం దిచ్చిన యభిప్రాయము మాత్రము సంపూర్ణ మగు నన్యాయముతో మిళిలి మై యున్నది. ఈస్థలములం దాత డొక చూరిత్రకారుని వలె తన కలమును బక్షపాతరహితముగ నడుపక యీ రూపముగఁ దన్ను దా నొక యోరువలేని పరాసీయునిగ భ్రష్టపఱచుకొని యెను. ప్రాద్దేశికకర్తృకాశల మంత స్తుతిపాత్ర మైనదిగ నున్నను నది యా తని దృష్టికి హృదయకంటకముగ నుండెను గదా!”

మయూరాసనముపై మొగలాయి ప్రభువులు నాడర్షి మా దాడి శే తెంచు దళక మిగుల వైభవ ప్రతాపములతో నాసీను లగు చుండిరి. గాని ౧౮౫౧ హిరణ్యకమునం దీ యారాసీ (పారిసీక్) సరదారుఁడు మహ స్తద్దుషా యొక్క సుఖలోలతను నాతని సైనికుల బలహీనతను, స్రజ్జాను రాగకూన్యతను గూచికాన వార్తా పరంపరల నాకర్షించి హిందూస్థానపు సౌభాగ్యమును జూరగొనుట కై కాలాంతకులో యను నట్టి ఈరాక్, ఆ ఫ్లోక్, సైనికుల సాయముతో భారతభూమిపై విరుగఁ బడియెను. ఆనాడరీ దోపుడుసమయము నందు వారికి దొరకిన యపరిమితమగు భాగ్యములతో “దేనిని సాహజహాను సార్వభౌముఁ డతిప్రేమతో నతిశ్రద్ధతో నత్యంత శ్రమతో నిర్మింపఁ జేసెనో మఱియు నేది హిందూస్థానమునందే గాక ప్ర పంచము నం దన్ని యెరుగు వారిచేతను నుపమానరహిత మగు గర్వియగ భావింపఁబడు చుండెనో యట్టి మయూరాసనము గూడ నొకటి యై ఈరానుప ప్రవేశించెను.

“జహత్ కుషాయేనాదృశీ” (నాదర్ యొక్క ప్రపంచ విజయము) యనగ్రంథమునం దాగ్రంథకారుఁ డిట్లు వాయించున్నాఁడు “నుదూరాసనమునో పాటింక ననేకములగు యమాల్యపదార్థము లనఁగా ముత్యములు, వజ్రములు, కెంపులు, మొదలగు రత్నములును నానారూపములు గలిగి వివిధనామములచే బేర్కొనఁబడు యసంఖ్యాకములును నతిప్రకాశమానములును నగు నాభరణములు నావరు వెంట ఈరానున జేగ్వల బడియెను. ఈలోకము నంతలి యేభాగ్యులంత మగు ప్రభుత్వ మైనను వానిలో నొకదాని కైనను దుల్య మగు పదార్థమును దన యొద్దనుండి చూపఁజాలదు.”

ఇవిధముగ నాదరుషాహిందూస్థానపు సంపద నెల్లను దోచుకొని ఈరానున కరిగి పిచ్చుట వెంటనే స్వయముగ నాయకుఁడై నైన్యమును నడుపవలసి నంతటి దుష్టుట మగు పోరాట మెట్టియో యవ్వలఁ దట్టస్థించుట విలన నీద్రవ్య సంచయము నంతయు హరాత్ (హరట్) యను పట్టణమున కంపి తనక్రింది యుద్యోగస్థుల కిట్లాజ్ఞాపించెను. “నేను తిరుగ నేతెంచు దనుక నైన్యమంతయును నీద్రవ్యరక్షణము గావించుకొనుచు నిందే యుండవలయును. మఱియు నేను తిరుగ నేతెంచు నంతలో హిందూస్థానము నుండి కొల్ల గొట్టి తెచ్చిన రత్నములతో నొకతల్లును నిర్మింప వలయును. అదియేయంతమునను మయూరాసనమునకు తీసిపోగూడదు. మనోసాధారణముగఁ గొండఱుకారుల కెమరుమాటజెప్పఁజాలని యుత్తరువులకు సుగ్రీవాజ్ఞ యని పోల్చి చెప్పెడి వాడుక గలదు. ఆకాలమున సుగ్రీవుఁ డరిటికి కఠినశాసనఁడై యుండనోపును. అట్లే మహమ్మదీయులలోఁ గూడ హుసంనాదర్షాహీ యను సామెత వాడుకయం దున్నది. తప్పక గొంగ తీరవలసిన పనులను గూర్చి యామాట నపయోగించెదరు దీనినిబట్టి నాదర్షా తనకాలమునం దొక చుండశాసనం డై యుండెనని మన మూహింప

పచ్చును. ఇట్టి మీరఁజాలని నాదరుసా యాజ్ఞ యొక్క యనుస్థానమునం దాలస్య మొనరించు పేరికి తరమగును? తక్షణమే పటము (ప్లాట్) సిద్ధ మయ్యెను. ఈరాజ్ దేశీయులును హిందూదేశీయులును నగు పెక్కండు కర్త కాదులు నియోగింపఁ బడి పని నారంభించిరి. పనివారల స్వాదయులయందు నాదరుసా యొక్క భయ మెప్పుడుగ నుండుట చేతను, దండయాత్రనుండి తిరుగ నేలేందుటకు పూర్వమే గద్దయ సిద్ధము గావలయునని యాతఁ యొనరించిన కఠినమగు యాజ్ఞ తద్ద్యువరతము నాతురత పఱచుచుండుట చేతను నానిర్మాణకార్య మింతిం తని చెప్పట కలవి కాని వేగముతోఁ బూర్తి కాసాగెను. దివారాత్రములయం గొకనిమిషము చేనియు పృథ గా నీయక నివృధముగ నెంత కష్టించి పని చేసినను నొక సంవత్సరకాల మీనిర్మాణమునందు వ్యయ మయ్యెను. తరువాత దీనికి తల్లి నాదరీ యని పే రిడిరి. మయూరాసనమున కై యెంతటి స్వర్ణ ము పయోగింపఁ బడెనో దానియం చెన్నిరత్నములు స్థాపింపఁ బడెనో యీతల్లి యొక్క నిర్మాణమునందు గూడ నంత స్వర్ణముతో నన్ని రత్నములతోఁ బనిఁగొనిరి; కాని ఇవిధముగ నెంతటి యసామాన్యవృద్ధితో సిద్ధపరిచిన ను పైవి మీ రెంటియందును కావ్యత మగు భేద మేర్పరుపక పోలేదు. పని మన, తల్లితానను (మయూరాసనము)యొక్క పృథ్వితము కొంచె మెచ్చుతగ్గుగ నీలోకము నందు గల గల కందఱకు నెరుక యై యున్నది. తల్లి నాదరీ యొక్క సంగతిమాత్రమెప్పుడికిని చెలియదు. తెలిసి యున్నను వారి సంఖ్య యత్యల్పము.

మయూరాసనము యొక్క సౌందర్యము, కళాకాశలము, ప్రపంచమునందంతటను నుతిగాంచి యుండుటయును నాదరీతల్లికూడ యంతటి మూల్యముతోడనే నిర్మింపఁ బడినను నది యూరు పేరు లేని యొక మారు మూలగు బడి యుండుటయును నిదియే పైనఁ జెప్పఁ బడిన భేదమున కొ

క కారణముగఁ గన్నట్లు చున్నది. ఇదిగాక మఱిరెండు ప్రబలహేతువులగు పడు చున్నవి. అందు మొదటిది ప్రప్రథమమునం దీమయూరాసనము యొక్క పటము కళాకాశల్యమునఁ దమ్యపాయ చతురిసు గల సాహజహానుచే స్వయముగ సిద్ధ పరుపఁ బడినది. రెండవది; మయూరాసన నిర్మాణమున కర్తకారులకు తగినంత యోషికతోఁ దమకళాకాశల్యమును జూపించుట కవకాశము దొరకెను. ఇందువలననే నది యేడువత్సరముల కాలములోఁ బూర్తి యయ్యెను. దీనికి వ్యతిరేకముగ తల్లి నాదరీ యొక్క నిర్మాణము నాదరీ యాజ్ఞ యత్యుగ్ర మై యుండుకతన మిగుల వేగముగను, నసంకృప్తికరముగను నెరవేరెను. నాదరీ సాహదండయాశి నుండి యెప్పుడు తిరుగ నేలేంచునో యాతఁడరు దెంచునప్పటి కీగద్దియ పూర్తిగావున్నచో నేమి క్షీంచునో యను భీతి ప్రతినిమిషమును దమహృదయములను వేళించు చుండుటచేఁ బనివాండ్రీ తల్లి నందు తమకళాకాశల్యము నిచ్చి విచ్చివట్లుగ నగు పరుపఁ లేక పోయిరి.

నూతనతల్లి సిద్ధమైన యనంతరము నాదరుసా దానిని మయూరాసనపు చేరువ నుంచి కొంతకాలము దనుక రాబోచితోత్సవములను సబ్బుచుండెను; గాని తనచేఁ జేయింపఁ బడిన తల్లినకు మయూరాసనమునం గల కాంతి కాశల్యముల యందలి పోలిక యొక్కిం తేనియు నమరి యుండ లేదని యెఱింగియే యున్నచాఁ డగుటండేని యాతనికి తల్లి తానను నందు గల గౌరవభావము తఱై నాదరీ యం దెప్పటికిని గలుగ గండెను.

నాదరుసా మయూరాసనమును ఈరాసునకు తీసుకొని వెళ్లుటయు దానిని తఱై నాదరీ యొద్దొనుంచి యుత్సవములు జరుపు చుండుటయును నివి నిస్సందేహములుగ ధృవపడే యున్నవి. గాని నాదరుసాహ యొక్క యనంతరమీమయూరాసనమెచ్చుటనుం డెను? ఎవరియొక్కనుండెను? అనువిష

యములను గుఱించి యోచించి మాడఁగా ఈరాజ్ దేశము పై యప్పటినుండి నేటిరవకు పరిదేశములచే నేడేని రాజ్యకాంతి జరిగి నట్లు చరిత్రముల వలనఁ గాన్పింపదు; గాన కాలపై పరీత్యముచే నిగి యచ్చట నుండి మరయొక విదేశీయభాగ్యమునందు సంక్రమించి పోయిన దని గాని లేక స్వరూపవివాతన మై నాడుమాత్రావశిష్ట మైన దని గాని భావింపఁ గూడదనియును, నాదరుషుడు పిమ్మట నిప్పటివరకును నది ఈరాసు సంశయముండి ఈరాజ్ పరీభువుల యధీనమునకే చెందియున్నదనియును మన మిహింప వలసియున్నది. మఱియు ముజఫరుద్దీన్ కాచార్ యొక్క మరణానంతర మతని పుత్రుని ప్రస్తుతము పదభిష్టుఁడైన యాతని) సింహాసనాధిష్ఠితోత్సవ మీమయూరానసము నందే జరిగియున్నట్లు వార్తా ప్రతికలలోఁ జదివియున్నాము గాన నిది తన స్వరూపమునందు మార్పు నొందక ఈరాసుదేశమునందే యున్నదని భావించుటకే ముఖ్యంశమును గానరాదు.

అక్కటా! ౧౦౮౪ హిజ్రీశకము మొదలు ౧౧౫౧ హిజ్రీశకము వరకు ౧౦౭ వత్సరముల కాల మవిచ్చిన్నముగ మొగలాయి సార్వభౌముల రాజ్యవీరముగ నుండిన సీహయూరానస మహిమ్మట భరతమాతను దన వియోగచింతిం బడఁ ద్రోసి యామె నుండి శాశ్వతముగ విడి పూర్వోక్తవిధముగ ఈరాసు భాగ్యములోఁ గలసి పోయెను. ఆహా! కాలగతి యలఁపునీయుము గదా!

శ్లో॥ సార్థమ్య నగరీ మహాకౌ సన్మహతిః సామంత చక్రిం నామితే

పాశేక్ష్వా తస్యనసా విదగ్ధపరిష త్తాశ్చంద్రలింబాననాః

ఉద్రిక్తః సచ రాజపుత్రనిషహ స్తే వర్జిత స్తాః కథాః

సర్వం యస్యనశాదగా త్పురిపథంకాలాయ తస్మై నమః॥

భర్తృహరి.

మ యూ రా న న ము .

పం॥ అది మేనైనపురంబు పూజ్యునిసం + పరాజు రాన్తాడం
 బది పాదంబున నావిద్యనభ వాఁరి నాస్య లక్ష్మ్యుని
 బది రసనకి ముద్రాంకిరం + రాగాఘటక సర్వము
 గవలం జేసె కాలమూర్తికి ననుస్కాంబు సత్కృతికి.

అనున స్థావకప్రభు సుందరమైనగర్భ, శిశ్నవాలములు, లతా...
 లు, తద్విద్వాంసులు, కెందలగు పరివారముతో నొప్పుం న్యు లందఱు
 నశించి ప్రస్తుతము ప్రరింపబడుటకుమాత్ర ముండునట్లు చె నది కాలమహి
 మయెగదా! అయిన నే యీ పాపజహును దానెంతయో ప్రేమతో, నెంత
 యో ధనవ్యయముతో, నెంతయో శ్రద్ధతోఁ జీయించిన యీ యూ
 సనము నిట్టి చుట్టమునకు లోనుగావిల వెచ్చుకొని నుండియుఁ గాల
 మహిమయెగదా! అట్టి కాలమహిమ నెఱుంగ నెవరితర మగును!

కష్టా! భారతజననీ! నీదేహమున కిమితాలంకారములుగ నన్నయ
 మూల్యస్థునందెయ మంతయును నీ నుండి లలాత్కరముగ నేఱు నేయ
 బడెయొ ఇది నీ వాయలంకారములకొఱము నాయాభరింపుల కొఱును
 కన్నులు విరివ లగు నట్లుగఁ బ్రళయకాలమునకు నేర్పినను నవి నిత
 లభ్యములు గాఁ జాలవు

స మాప్త ము .

జ్ఞానోదయ గ్రంథమాల

మ చిలీపట్టణము

ఆంధ్రమహాజనులారా! దేశీయోదయలారా!

ప్రపంచ మందలి సమస్త విషయముల యెడలను జ్ఞానము నభివృద్ధి
నందింపఁజేసిననేగాని యే భాషయుఁ బరిపూర్ణత్వము నంద నేరదు. ఈ భా
షాపరిపూర్ణత్వము నంద యత్నింపని జాతి యెల్లప్పుడు నధోగతి ననుస
రించియే యుండును. పరాసుదేశముయొక్క నాగరికతయు, జర్మనీదేశము
యొక్క యాన్నిత్యమును, జపానుదేశముయొక్క విజృంభణమును, ఇంగ్లాం
డు దేశముయొక్క దైవైశ్వర్యమును, అయాదేశములయందలి ధానాప్ర
వృద్ధివలననే వెలుగొందు చున్న పని మనము తెలిసికొనవలయును. భరతి
నర్జనునందైనను బంగాళీభాష యెటుల నభివృద్ధి నందియున్నదో చూ
డుడు! ఈ బంగాళీభాష, ప్రకృతిశాస్త్రములయందెగాని, చరిత్రలయందె
గాని, నవిలయందెగాని, వార్తాపత్రికలయందెగాని, పాశ్చాత్యభాషలకు
వెనుదీయని దినదినప్రవర్ధమానస్థితి నందుచున్నది. ఆంధ్రభాషయు నా
స్థితికి రావలయు నన్న మనము విశేషచగుపట్టుదలతోడను నుత్సాహముతో
డను బలినేయవలసి యున్నది. ఆంధ్రులయందు విజ్ఞానమును వెదజల్లి నెంచిన
కొన్ని మండలులును, కొన్ని భాషాసంఘములును గలవుగాని, వీరులుమాత్రమే
భాషకు వలయు సంపూర్ణ సేవను జేయఁగలుగుదు రనుట కలలోనివార్త!
అట్టిసంఘములు నూరైనను విడువకుండ చొకయర్థశతాబ్దము పనిచేసినను
నాంగ్లేయభాషావాఙ్మయమునందలి శతాంశమునైనను బ్రదుకింపఁజాలవు.
ఇట్టిసందర్భమున మేమును గ్రంథమాలరూపమున స్వల్పధరల కందుచా

టునం దుండునటుల, సాంధ్రుల కత్యంతోపయోగ మగునట్టియు, దేశబ
నుల యోగ్యత్యమును రంజింపఁ జేయునట్టియు, దేశాభిమానుల ఆదర్శములఁ
బురిగొల్పునట్టియు, భాషాభిమానులభాషములఁ బ్రకాశింపఁ జేయునట్టియు,
గ్రంథముల వెలువరింపఁ జేయుటమూలమున మాస్వయంవిధిని నెరవేర్పఁబూ
నుకొని యున్నారము. ఇందులకై మాకు ఆంధ్రీమహాజనులు తోడ్పడి తగు
ప్రోత్సాహము నిచ్చుచు దేశోపయోగమగు గ్రంథముల నింకను బ్రకటిం
చుటకు వెలయు ధైర్యోత్సాహముల నొసంగుదు రని నమ్ము చున్నారము.

పద్ధతులు.

సంవత్సరమున కధమపక్షము మూడుగ్రంథముల నైనను వెలువరింఁజే
ము. శాశ్వతచందాదారులుగ నుండి మేము ప్రకటించు ప్రతిగ్రంథమును
బుచ్చుకొన నియ్యకొనినవారలకు క్రవునుపైజూ ప్రతిసూతుపుటలకు 4 ఆణాలు
చొ॥ వెలను నిర్ణయింతుము. మా యొక్క నివేదితకే సిద్ధమయియున్న గ్రంథ
ములను గూడ నీ క్రింది వివరముల ప్రకారము చందాదారులకుఁ దక్కువ
వెలల కిత్తుము.

ఇదివరలో మాయొద్ద నేదైన గ్రంథముచుగాని, గ్రంథములను
గాని, కొనియున్నయెడల నా సంకలన మాకు దెలియఁబఱచినచో వారి
నామములను మాయొద్ద లిప్తులో సరిమాచి కొదువ గ్రంథములను మాత్రమే
నూ గ్రంథమాలయొక్క చందాపద్ధతులప్రకారము తక్కువధరలకు బంపఁ
గలము.

చందాదారులుగఁ జేరుటలో మొదటిమూడు గ్రంథములలో నేగ్రం
థమునుండి ధైర్యము బ్రారంభింపవచ్చును. అయితే చందాదారులుగ నుండు
వారు, 1 వ గ్రంథమునుండి ప్రారంభించిన యెడల 1, 2, 3, 4, 5, 6 గ్రం
థములను దీసికొని తీరవలయును. 2 వ గ్రంథమునుండి ప్రారంభించిన

మొదల 2, 3, 4, 5, 6, గ్రంథములను దీసికొని తీరవలయును; 3 వ గ్రంథము నుండి ప్రారంభించినమొదల 3, 4, 5, 6, గ్రంథములను దీసికొని తీరవలయును. ప్రవేశకట్టుచుక్కరలేదు. పోస్టుఖర్చులను బుక్తకములకొనువారే భరింపవలయును.

1. ఆంధ్రేయ వైద్యచింతామణి

“వేయేల! ఈరోగ మారోగ మనక మనుష్యసామాన్యమునకు వచ్చురోగములు. అట్టిరోగముల యుత్పత్తులు, వాటిచికిత్సలు, నీ యాంధ్రవైద్య గ్రంథరాజ మందు విపులముగ వ్రాయఁబడినవి” (ఆకాశవాణి పత్రిక)

ఇందు సర్వవిధములగు రోగముల గుణములును, క్రిమములును, చికిత్సలును, ఆధునికవైద్యశాస్త్రము ననుసరించి తెలుపఁబడినవి. ఇందువలన నాంధ్రేయవైద్యశాస్త్రము ఆంధ్రులకు కరతలామలకం బగును. బాబురతును చెలియఁదగు శైలిలో వ్రాయఁబడి యున్నది.

దీనివలని లాభములు.

స్వలాభము నా పొందవచ్చును! ధనమా సంపాదించవచ్చును!! ప్రపంచమునకా మేలును జేయవచ్చును!! జనాదరణ నా బడయవచ్చును!! ఆంధ్రేయ వైద్యచింతామణిని జదువుట వలన నెన్నిలాభములో చూడుడు!

ఆంధ్రప్రహాజనులారా! మీ గృహమునందుగాని, మీకుటుంబమునందుగాని, మీ పట్టణమునందుగాని, ప్రాణాపదనమయ్యున జయప్రద

మగు వ్యాధిచికిత్స జేయుటచే మానవసేవ జేయుదు, జనాదరణను బడయుఁ
దలంచితిరని ఆంగ్లేయవైద్యచింతామణిని జరుపుడు!

ఆంధ్రపశ్చిమవైద్యులారా! మీ మీ పై ద్యాభ్యాసములందు, నూత
నాశయుల నెఱుంగుటచే వ్యాధిచికిత్సలయందు సులభమార్గముల నవ్యసించు
చుదు, బహుసూక్ష్మ మగు శాస్త్రీయపద్ధతుల నవలంబించుటచే వ్యాధిని
నిర్మూలము జేయుదు, మెప్పు ఁడని, మిక్కిలమగు ధన మార్జించుదు, తరతర
ములకు ఖ్యాతిని సంపాదించదలంచితిరని, ఆంగ్లేయవైద్యచింతామణిని
జరుపుడు! ఇంపలి రహస్యముల గ్రహింపుడు!!

ఆంధ్రవిద్యమేళులారా! మీ ముందులందు దేహరోగ్యములను
జక్కగఁ గాపాడి, వ్యాధులను బారద్రోలుటకు శక్తిని సంపాదించి, సౌఖ్య
ముగ నుండదలంచితిరని ఆంగ్లేయవైద్యచింతామణిని జరుపుడు!

“మీరు వి. పి. మార్గమునఁ బంపిన ఆంగ్లేయవైద్యచింతామణి నం
యుంటి నని తెలియఁజేయుటకు సంతోషించుచున్నాను. నాబంధువులయం
దీగ్రంథము వ్యాస్త తనందఁ జేయ నిచ్చుగలిగి యుంటినిగాన, మఱియొకప్రతిని
వి. పి. గాఁ బంపఁగోరినాను.” (నిల్.) ౭. మిల్లపరాజు, సబ్ ఆసిస్టెంట్
సర్జన్, ఆడ్డతీగెల, గోదావరి దే జన్మి.

పండితాభిప్రాయములు.

ఆయుర్వేదమార్తాండభిషక్కుణి పండిత డి. గోపాలా
చార్యులవారు:—“...ఇట్టి గ్రంథము సామాన్యవైద్యులకు మిగుల
మేలుఁ జేయుచు ప్రతిమటుంబమునను నుండఁదగినదని నొక్కి చెప్పుటలను.”

డాక్టరు ఆచంట లక్ష్మీవతి బి. ఏ. యం. బి. అండ్
సి. యమ్. గారు:—“ఆంగ్లేయవైద్యసారమును బ్రజలయెదుటఁ జెల్పి

మనదేశపు ప్రజల యంధకారమును బాపుగ్రంథములతో నిడి మొనటియని చెప్పవచ్చును.”

డాక్టరు భోగరాజు పట్టాభినీతారామయ్య బి. ఏ. యం. బి. అండ్ సి. యం. గారు:— “... గ్రంథకర్తగా రెండు వ్యయప్రియాసములకోర్చి యీ గ్రంథపూర్వకముగ నాంగ్లేయ వైద్య శాస్త్ర సారము నాంధ్రుల కందఁజేసి వారి కృతజ్ఞతకు బాతులయిరి.”

డాక్టరు డి. యస్. రామచంద్రరావు యం. ఏ. యం. బి. సి. యచ్. బి. గారు:— “...వైద్యతరులు వ్యాధుల యొక్క సాధారణగుణములందు తమను, దమ కుటుంబములను, జీవిత ప్రసంగములకు యీ గ్రంథ ముపయోగింపఁ గలదు.”

చందాదారులకు రు 2-0-0 ఇతరులకు రు 3-8-0

పోస్టుఖర్చులు 5 అణాలు.

2. శ్రీకృష్ణనిజీవితచారిత్రము

క్రమము 330 పుటలు.

దేశబాంధవ లాలా లజపతిరామ్ చే ఉద్ఘాటన గుండు వ్రాయఁబడి, శ్రీయుత కొంకణి చక్రధరరావుగారిచే గాంధీకరింపఁ బడినది.

శ్రీకృష్ణని యాదర్శ మద్వితీయము!

శ్రీకృష్ణుని వర్తన మనుకరణీయము!!

శ్రీకృష్ణుని జీవిత మత్యంతవర్ణనీయము!!!

దేశచరిత్రయందలి యిట్టి మహాపురుషుల జీవితముల బరిశీలనగఁ జదివినచోగాని యేజాతీయును నభివృద్ధి నంద నేరదు, యి చిత్రపటములు గలవు. బహు రసవంతముగ వ్రాయఁబడినది.

ఈ గ్రంథమును జమవునప్పడు మేనఁ బులకలు పొడమునని చెప్పట అతిశయోక్తి కా నేరదు. ఈ గ్రంథము ఉస్మాభాషయందు మూఁడుమారులు ముద్రితమై నాల్గవముద్రణమున కిపుడు సిద్ధముగ నున్నది. ఉస్మాభాషయందు నింతవఱకు 30,000 ప్రతు లైనను కర్చుపడి యుండవచ్చును. ఆ ఆంధ్రభాషయందు నిదివఱకు కిట్టి గ్రంథము వెలువడి యుండ లేదు.

చందాదారులకు రు 0-12-0 ఇతరులకు రు 1-4-0 పోస్టుఖర్చులు కి అణాలు.

3. జ పా నీ య ము .

డెమి 100 పుటలు.

దేశభక్తిపూరిత మయిన దివ్యనాటకము.

జపానీయుల అద్భుతకృత్యములు బహురసవంతముగ

నిందు వ్యక్తీకరింపఁ బడినవి.

ప్రబంధములకంటె నవలలును, నవలలకంటె నాటకములును, సం దర్భాంతముల నతిరమ్యముగఁ బ్రదర్శన మిచ్చు ననునది నిర్వివాదాంశమయి యున్నది. పరిపంచ మంతయు నొకేమారుగ నిగ్గిరిమ జెందునట్లు రుస్సా మహారాజ్యమును సంగరమున నోడించిన జపానువారి యుద్ధచరిత్రమును నాటకరూపమునఁ జదువ నుద్యుత్తఁడుగ నుండని యే మానవుఁ డుండఁ గలఁడు!

ఇందు జపానీయుల క్షేత్రభక్తియు, జపానీయుల రాజభక్తియు,
జపానీయుల స్వాగృహ్యగమను, పురుషులయందును స్త్రీలయందునేగాక,
బాబులయందును గూడ వెల్లువలయి పాటుచుండును!

ఇట్టి నాటకము నాంధ్రు లిదివఱ కెన్నఁడును జదివి యుండలేదని
ధృఢముగఁ జెప్పగలము.

చందాదారులకు రు.6-0, ఇతరులకు రు. 0-12-0 హాస్టుఖర్చులు 2 అణాలు

4. లుబ్ధమహాజనసభ.

కృష్ణును కిరీ పుటలు.

హాస్యరసప్రధానములై నట్టియు, ఆర్థికశాస్త్రసంబం
ధమగునట్టియు, వేదాంతశాస్త్రసంబంధమగునట్టియు, సంశయ
లఁ జక్కగ జర్పించినట్టి యుపన్యాసములు; చదివితీరవలయును;
బహు వినోదకరములు!

ఈ యుపన్యాసములలో వర్ణింపఁబడినఁ గొందఱు మహాపురుషులు
మైబురాళ్లవలె గనబడక మానరుగనుక నట్టివారెవరై నను దమగుణగణము
లకు సరిపోవు లుబ్ధుల గుణముల నిందుఁ గనుగొనిన యెడలఁ గాక తాళన్యా
యముగ నెంచి గుప్తుడికాయలచొంగలవలెఁ బ్రవర్తింప కుండురు గాక!

చందాదారులకు రు. 0-1-0 ఇతరులకు రు. 0-2-0.

వ్యవసాయశాస్త్రము

(కృష్ణును కిరీ పుటలు)

[శ్రీయుత పి. వెంకయ్యయం. ఆర్. యే. యస్. గారిచే

రచియింపఁబడినది.]

ఇందు కాయధాన్యములు, వస్త్రములకు పనికివచ్చు పైర్లు, చమురు గింజలు, పప్పుధాన్యములు, తోటపైర్లు, రంగుల కుపయోగించు పైర్లు, ఎరువులు, పశువ్యాధులు, వానిచికిత్సలు మొదలగువాని గురించి వివరముగా వ్రాయ బడినది. కొన్నివిషయములలో యకరమునకు సంవత్సరమునకు రు 1000 లు పాతము లాభము దీయుటకు మార్గము లిందు నూచింప బడి యున్నవి. వ్యవసాయముతో సంబంధ ముండిన ప్రతిమూల్యద్రవ్యము నీగ్రంథమును జదువడగి యున్నది.

(ఆంధ్ర)కేసరి 1—12—11.)

“వ్యవసాయవిషయమును గుతించి యింత విపులముగా నున్నగ్రంథ మిదివర కెన్నఁడున నాంధ్రంబునఁ బ్రచురింపఁబడి యుండలేదు.”

చందాదారులకు రు 0-12-0 ఇతరులకు రు 1-2-0 పోస్టేజి రు 0-3-0

6. మహాభారతసారము.

చందాదారులకు రు 0-14-0 ఇతరులకు రు 1-5-0 పోస్టేజి రు 0-4-0

7. మయూరాసనము. (25 పుటలు)

భారతభూమి యొకానొకప్పుడు విహించియున్న దివ్యతర మగు మహావైభవమును నద్దమునందువలెఁ గన్పింపఁజేయు మయూరాసనమును గూర్చిన యాచిన్నివ్యాసమును జదివి తీరవలయును.

చందాదారులకు రు 0-1-6 ఇతరులకు రు 0-2-0

అలయువారలు:—

మేనేజరు, జ్ఞానోదయ గ్రంథమాల, మచిలీపట్టణము.

లేక

సేతు బ్రదర్సు, మచిలీపట్టణము.

మ హా భా ర త సా ర ము

—:0:—

[ద్రోణరాజు సీతారామరాయ విరచితము.]

పంచమవేదమనబడు ఐహాభారతమును ప్రతిభారతమును ద్రోణరాజు అనుబంధమును విరివిగా వివరించినది. ఇందు సారమును స్త్రీలు, బిడ్డలు, గూడ చెలియబడి యున్నది. ముందుగా మహాభారతమును మన మెరిగి యుండినకేగాని మనసామర్థ్యములను మనము గ్రహింపజాలము. అంతరంగా మనము గలిగిన ప్రతి స్త్రీయును పరిపూర్ణమైనదిగా మహాభారతమునదలి కథనంతయును గ్రహించుటకు పీఠికలు, పుస్తకములు, పుస్తకములు, పుస్తకములు వ్రాయబడియున్నది. సంపద్యముసారముగ సంగ్రహించి చిత్రించుటలు గూడ విమర్శించి యున్నవి. పరిపూర్ణమైనదిగా మహాభారతమునందలి రత్నములను బోలు పద్యములు చెల్లి ముదిరింపబడినవి. గ్రంథములను బహు మృదుమధురములైనవి వ్రాయబడి యున్నవి.

కృష్ణుని వివరము; 350 పుటలు; చిత్రపటములు; దశనది గ్లజు కాగితము; క్యాబినెట్ టైపు; వెల రూ 1-5-0; పోస్టభియ్యలు వేరై యున్నవి.

మేనేజరు, జ్ఞానోదయగ్రంథమాల.

లెక

శేతు బ్రదర్సు, మచిలీపట్టణము.

